

**ДО ПИТАННЯ ЩОДО «ОСОБЛИВОГО» СТАТУСУ
ГЛАДКОСТВОЛЬНОЇ МИСЛИВСЬКОЇ ЗБРОЇ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
ст. 263 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

**TO THE QUESTION OF THE «SPECIAL» STATUS SMOOTH-BORE HUNTING
WEAPONS UNDER ARTICLE 263 CRIMINAL CODE OF UKRAINE**

Комісаров М.Л.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри судових експертиз*

Донецького юридичного інституту МВС України

Пономарьова Т.І.,

*курсант V курсу факультету підготовки фахівців
для експертно-криміналістичних та слідчих підрозділів
Донецького юридичного інституту МВС України*

В статті розглядається генеза кримінальної відповідальності за обіг гладкоствольної мисливської зброї. Досліджуються причини декриміналізації даного виду зброї та доцільність цього феномену в умовах сьогодення. Надаються пропозиції щодо редакції статей Кримінального кодексу, що стосуються обігу зброї.

Ключові слова: декриміналізація, гладкоствольна мисливська зброя, статистика, обіг зброї, кримінальне законодавство, правове регулювання, мисливський квиток.

В статье рассматривается генезис криминальной ответственности за оборот гладкоствольного охотничьего оружия. Исследуются причины декриминализации данного вида оружия и целесообразность этого феномена в современных условиях. Предоставляются предложения в отношении редакции статей Уголовного кодекса, касающихся оборота оружия.

Ключевые слова: декриминализация, гладкоствольное охотничье оружие, статистика, оборот оружия, уголовное законодательство, правовое регулирование, охотничий билет.

The article deals with the problems of genesis of criminal liability for trafficking smooth-bore hunting weapons and the reasons of the decriminalization of the weapon and the usefulness of this phenomenon in modern conditions. The suggestions for revision of the Criminal Code relating to arms trafficking is provided.

Key words: decriminalization, smooth-bore hunting weapon, statistics, arms trafficking, criminal law, legal regulation, a hunting license.

Постановка проблеми. Протягом століть забезпечення належного рівня суспільної безпеки вважалося одним з пріоритетних завдань правоохоронних органів, адже вона частіше за інші блага піддавалася посяганням з боку злочинності. Самі злочини проти громадської безпеки мають декілька ознак, обов'язковою з яких є наявність смертоносних предметів, до яких, в першу чергу, відноситься вогнепальна зброя, відповідальність за незаконне поводження з якою законодавець закріпив низкою норм чинного Кримінального кодексу України 2001 року (далі – КК України), виключивши гладкоствольну мисливську зброю з переліку предметів злочинів.

З огляду на сучасний стан в країні таке бачення диспозиції не видається правильним, про що свідчить низка фактів: від криміналістичних властивостей гладкоствольної мисливської зброї у порівнянні з іншими видами до статистики, яка вказує на те, що кількість злочинів із застосуванням зазначеної зброї збільшується з кожним роком.

Таким чином, розгляд запропонованої нами тематики уявляється актуальним, оскільки така прогалина в законодавчій конструкції норми може призвести до серйозних помилок при кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень. В юридичній літературі проблемам незаконного обігу зброї присвячено значну увагу. Багаторічні дискусії, у яких брали

участь чимало вітчизняних вчених і фахівців (В.Д. Малков, В.П. Тихий, В.А. Робак, О.М. Сарнавський), точилися навколо різних аспектів цієї проблеми. Проте значне коло апорічних питань кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері громадської безпеки залишаються невирішеними, це безпосередньо стосується і «особливого» статусу гладкоствольної мисливської зброї в контексті статті 263 КК України.

Постановка завдання. Отже, метою нашої статті є дослідження причин виключення гладкоствольної мисливської зброї з контексту статті 263 КК України та доведення недоцільності цього феномену.

Виклад основного матеріалу. Законодавче закріплення у низці статей вогнепальної зброї як предмета злочину пояснюється її підвищеною суспільною небезпечністю. З огляду на те, що норми, в яких передбачено відповідальність за незаконні дії зі зброєю, передбачені розділом злочинів проти громадської безпеки, стає зрозумілим, що така зброя повинна бути небезпечною для невизначеного кола осіб.

Гладкоствольна мисливська зброя є видом вогнепальної зброї та, безперечно, має всі властиві їй, як правовій категорії, загальні ознаки, а саме: підвищена загальна небезпечність – високий ступінь вірогідності заподіяння шкоди та тяжкість такої шкоди; спеціальне призначення – використання її як засобу

ураження живої цілі; та особливий правовий режим – встановлення правил громадської безпеки, яким визначається порядок придбання, використання, здійснення ремонту зброї тощо.

Формування системного підходу до окреслення кола основних питань та дослідження взагалі, на нашу думку, неможливе без ретроспективного аналізу правового регулювання обігу зброї. Отже, перш ніж перейти безпосередньо до розгляду заявленої тематики, пропонуємо зробити невеликий історичний експурс.

Відправною точкою у вирішенні проблеми боротьби із незаконним поводженням зі зброєю можна вважати прийняття Декрету РНК РРФСР від 28 липня 1920 р. «Про полювання», котре обмежувало коло осіб, які мають право на мисливські рушниці, якими могли користуватися тільки громадяни, що мають мисливський квиток. Права користування було позбавлено кліриків, осіб, які перебувають під наглядом поліції, осіб, покараних за ушкодження чужих лісів або за порушення правил про полювання. Видача посвідчень на право полювання проводилася органами Народного Комісаріату Землеробства, а реєстрація зброї та облік боєприпасів – органами НКВС. Для полювання на чужій землі, крім мисливського квитка, потрібно було отримати письмового дозволу власників в казенних і удільних землях або обергофмейстера.

У 1922 р. було прийнято перший Кримінальний кодекс, ст. 220 якого було передбачено кримінальну відповідальність за зберігання зброї без дозволу. Обов'язок з видачі дозволів на зберігання зброї, в тому числі мисливської, покладався на органи НКВС. Співробітники ОГПУ мали привілеї та прирівнювалися до осіб, що перебувають на дійсній службі в армії, що надавало їм право на носіння та зберігання зброї.

Згідно до опису № 39 Інструкції від 7 травня 1923 № 132 «Про порядок придбання мисливської вогнепальної та холодної зброї і вогнепальних припасів, реєстрації та обліку їх» мисливська вогнепальна зброя відносилася до категорії «Б» «Мисливська вогнепальна зброя», до якої входили нарізні рушниці: пістонні, кремнієві або гнотові; всі гладкоствольні рушниці, не виключаючи автоматичних; нарізні рушниці з відкидними стволами (штуцерного типу); двох-і багатоствольні рушниці для стрільби шротом або кулею.

Відповідно, придбання і зберігання зазначеної зброї здійснювалося на підставі дозволу органів міліції.

Цікавим аспектом стало те, що, згідно до Постанови РНК РРФСР від 8 жовтня 1927 р. «Про зміну і доповнення Постанови Ради Народних Комісарів РРФСР від 9 липня 1924 «Про торгівлю мисливською вогнепальною зброєю, бойовими припасами до неї, про відпустку вибухових речовин і детонуючих засобів та порядок їх зберігання», придбання, зберігання та користування мисливською гладкоствольною та холодною зброєю допускалося без отримання дозволу та реєстрації.

Вже у 1927 році гладкоствольна мисливська мала «особливий» статус, який був регламентований ст. 182 («Виготовлення, зберігання, покупка та збут вибухових речовин або снарядів, рівно вогнепальної (крім мисливської), зброї без належного дозволу») КК РРФСР, яка була викладена в наступній редакції:

«Виготовлення, зберігання, придбання і збут вибухових речовин або снарядів, зберігання вогнепальної (не мисливської) зброї без належного дозволу тягне за собою покарання у вигляді примусових робіт на строк до шести місяців або штраф до однієї тисячі карбованців, з конфіскацією, у будь-якому разі, названих речовин, снарядів або зброї».

Постановою РНК РРФСР від 23 січня 1930 р. «Про торгівлю мисливською вогнепальною зброєю та про зберігання цієї зброї» було встановлено, що отримання дозволу на придбання мисливської вогнепальної гладкоствольної зброї не було потрібно.

Інструкцією «Про порядок видачі мисливських квитків єдиного зразка, торгівлі гладкоствольними мисливськими рушницями і їх обліку», затвердженої НКВС СРСР 14 лютого 1941, право зберігання гладкоствольних мисливських рушниць і користування ними надавалося: особам, які досягли 16-річного віку (а в основних мисливських районах – з 14 років) і мають мисливський квиток єдиного зразка та зареєстрували рушниці в організації, що видала мисливський квиток; організаціям, для цілей охорони та навчально-спортивної роботи, що зареєстрували рушниці в органах Робітничо-селянської міліції.

Громадяни мали право придбати зброю за пред'явленням мисливського квитка, а організації – за письмовою вимогою їх керівників.

Однак існувало певне обмеження: мисливець-аматор міг володіти не більше, ніж двома одиницями мисливських гладкоствольних рушниць, а промисловик – не більше, ніж п'ятьма.

Постановою Ради Міністрів СРСР від 17 серпня 1953 р. № 2186 був встановлений вільний продаж мисливських гладкоствольних рушниць (без пред'явлення мисливських квитків). Однак подібний порядок проіснував недовго, і постановою Ради Міністрів СРСР від 11 травня 1959 р. № 478 «Про заходи щодо поліпшення ведення мисливського господарства» вільний продаж мисливських гладкоствольних рушниць було скасовано з встановленням такого порядку їх придбання: правом полювання мисливською вогнепальною зброєю користуються всі громадяни СРСР, що є членами товариства мисливців, здали випробування по мисливському мінімуму і сплатили держмитю у встановленому розмірі.

Продаж гладкоствольних мисливських рушниць проводиться за пред'явленням членських мисливських квитків товариства мисливців, окрім районів промислового полювання, для яких порядок продажу цих рушниць встановлюється Радою Міністрів союзних республік. А продаж рушниць колгоспам, радгоспам та іншим організаціям і підприємствам для цілей охорони став проводитися за письмовими вимогам їх керівників [1].

Наразі правове регулювання обігу зброї в Україні знаходиться на низькому рівні. Основною прогальною є відсутність і дотепер Закону України «Про зброю».

Не дивлячись на наявність близько п'ятнадцяти проектів зазначеного нормативно-правового акту, до єдиної думки стосовно нього ані теоретики, ані практики ще не дійшли. Такий стан справ гальмує нормотворчість, що стає причиною зростання рівня злочинності в країні.

Проведене нами дослідження показало, що з моменту набрання чинності КК України 2001 року за громадянами Донецької області було зареєстровано таку кількість гладкоствольної мисливської зброї: 2001 – 51612, 2002 – 51843, 2003 – 51928, 2004 – 51197, 2005 – 50788, 2006 – 50272, 2007 – 49675, 2008 – 47172, 2009 – 46845, 2010 – 46770, 2011 – 46469, 2012 – 47241 (одиниць).

У той же час кількість вчинюваних злочинів проти життя та здоров'я з застосуванням зазначеної зброї була наступна: 2001 – 4, 2002 – 2, 2003 – 3, 2004 – 2, 2005 – 5, 2006 – 3, 2007 – 4, 2008 – 7, 2009 – 3, 2010 – 7 (ст. 115 – 3, 128, 125 – 2, 129), 2011 – 6 (ст. 115 – 2, 129, 121, 128, 119), 2012 – 4 (ст. 115).

Неоднозначність в поглядах на статус гладкоствольної мисливської зброї призводить до різного розуміння його в наукових джерелах та нормативно-правових актах.

Так, звернемося до офіційного професійного нормативного тлумачення Пленуму Верховного Суду України, який у Постанові від 26 квітня 2002 року № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями та радіоактивними матеріалами» у пункті 13, незважаючи на те, що законодавець не відносить гладкоствольну мисливську зброю до предметів злочину, перелічених у ст. 263 КК, роз'яснює, що під незаконним виготовленням вогнепальної зброї слід розуміти і перероблення мисливської (в тому числі і гладкоствольної) рушниці в обріз [2, с. 203].

З такої позиції Пленуму виходить, що частина гладкоствольної мисливської рушниці розглядається як предмет злочину, передбаченого ст. 263 КК, у той час, коли, як єдине ціле, гладкоствольна мисливська рушниця не є предметом злочину.

Цікавим аспектом є також те, що, наприклад, у ч. 4 ст. 296 КК України (хуліганство) вогнепальна зброя зазначається як знаряддя вчинення особливо кваліфікованого хуліганства (ч. 4 ст. 296 КК), без винятку для гладкоствольної мисливської зброї [3, с. 118].

Дивлячись на досліджувану нами проблематику з

точки зору балістичних характеристик, різниця між нарізною та гладкоствольною мисливською зброєю полягає лише в тому, що останній властива менша дальність польоту шроту (кулі) або більша площа ураження. Однак ця властивість не може мати кримінально-правового значення і не може бути покладена в основу виключення гладкоствольної мисливської зброї з ряду статей КК.

Більше того, мисливська гладкоствольна зброя, а особливо типу «парадокс», має велику дульну енергію і при стрільбі кулею завдає більш тяжкі пошкодження на відміну від кулі малокаліберної зброї. Однак останню законодавець вважає більш небезпечною.

Взагалі, на нашу думку, за ступенем суспільної небезпеки у кримінально-правовому значенні, вогнепальну зброю можливо розподілити за наступною градацією (зверху вниз):

1. Бойова стрілецька зброя, здатна вивести людину з ладу на дистанції 1500 – 2000 м.

2. Нарізна мисливська зброя, яка має значну дульну енергію.

3. Гладкоствольна мисливська зброя, яка зберігає забійну силу шротом «0-00» на дистанції 450 м, картечью – на 600 м та кулями типу «майера», «якана» – на дистанції 1500 м.

4. Малокаліберна вогнепальна зброя під стандартний патрон калібру 5,6 мм.

Отже, гладкоствольна мисливська зброя посідає третє місце. Як і інші види вогнепальної зброї, досліджуваний нами предмет є джерелом підвищеної небезпеки, придатним для завдання тілесних ушкоджень та смерті живій цілі.

Висновки. Таким чином, виходячи з вищевикладеного, автори висновують, що «особливий» статус гладкоствольної мисливської зброї, передбачений низкою статей КК, – це рудимент, зумовлений виключно віддзеркаленням історичних кримінально-правових норм держави, що не існує вже з кінця 1991 року, які стосувалися незаконного поводження зі зброєю. Всі характерологічні властивості даного виду зброї вказують на необхідність закріплення її у нормах КК України.

На нашу думку, законодавча апроксимація щодо гладкоствольної мисливської зброї не є доцільною. Кримінальне законодавство потребує нагальних змін в цій частині, що можна зробити шляхом редакції диспозиції ч. 1 ст. 263 КК, виклавши її у наступній редакції: «Носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу – караються...».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических Республик: [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.libussr.ru/>.
2. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах: 1963–2009 рр. Видання шосте, зі змінами та доповненнями. – Х. : «Одіссей», 2010. – 456 с.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 20 вересня 2013 року: (Відповідає офіц. текстові) – К. : Алерта, 2013. – 184 с.